

Het aanwijzen van al die terreinen in het verleden breekt ons

Zo veel natuurgebiedjes,

De stikstofcrisis roept ook discussie op over de Nederlandse natuur. Is het in ons dichtbevolkte, bedrijvige land nog realistisch om meer dan 160 natuurgebieden tegen stikstof te beschermen? Of is de prijs die we nu betalen voor al die 'postzegelnatuur' te hoog?

ANNEMIEKE VAN DONGEN

We hebben onszelf economisch gefield door zo veel natuurgebieden aan te wijzen voor het Europese Natura 2000-netwerk. Dat vinden werkgeversorganisatie VNO-NCW en boerenbond LTO-Nederland. De meer dan 160 beschermde gebieden liggen volgens de belanggenomsten als 'postzegels' verspreid over Nederland, waardoor in het hele land nu woningbouwprojecten, geplande wegverbredingen en uitbreidingsplannen van bedrijven stilleggen.

Het was boerenworman Marc Calon die de knippest in het hoenderhok gooidde: 'We kunnen niet alles regelijk in dit kleine landje, beroep hi.' 'We zitten in Nederland met 17 miljoen mensen op een klein beetje, maar ons systeem zit zo fundamentalistisch rigide in elkaar dat je totaal geen stikstof meer mag uitstoten als je eigens een plantje of bestie vindt dat maar weinig kan hebben. Als we daaraan vasthouden, moeten we geen huizen meer bouwen, moeten we zo gaan rijden op de snelweg en kan Schiphol halveren. Daar past ik voor.'

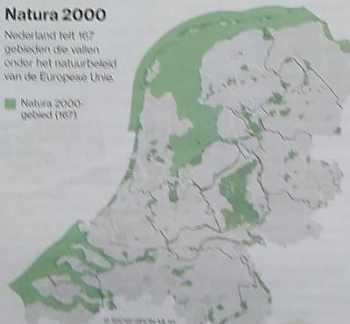
Hij is niet tegen natuur, benadrukt de LTO-voorzitter. 'Maar waarom mogen alleen specifieke typen natuur bestaan? Wij pleiten voor minder, maar grotere natuurgebieden. En misschien moeten we af en toe ook zeggen: voor deze soort is in onze metropool geen plek.'

De adviescommissie van oud-minister

Natura 2000

Nederland telt 167 gebieden die vallen onder het natuurbeleid van de Europese Unie.

Natura 2000-gebied (167)

© BOERENBOND LTO

Johan Kemkes, die zich buigt over een oplossing voor de stikstofcrisis, ging die vraag nu toe uit de weg. De titel 'Niet alles kan' van het eerste adviesrapport had vooral betrekking op de economie; de commissie adviseerde de veestapel aan banden te leggen, de maximumsnelheid op snelwegen te verlagen en strengere eisen te stellen aan de uitstoot van de industrie.

Maar om de stikstofcrisis op te lossen zal ook kritisch naar de natuur moeten worden gekeken, stelt Rudy Rabbinge, lid van de stikstofcommissie, voormalig senator (PvdA) en emeritus hoogleraar duurzame ontwikkeling. Een aantal van de stikstofgevoelige natuurgebieden is volgens hem wel weg klein. 'Daarvan kun je haast niet veel houden, dat het om echte natuurgebieden gaat. Ook zijn in Nederland wel heel veel natuurotypen geërfeniseerd die beschermd moeten worden. Het is de vraag of dat niet wat minder kan.'

Met veel insecte worden in Nederland natuurgebieden in stand gehouden waarvan in Europees verband is afgesproken dat we die moeten beschermen. Daardoor zijn meer dan 160 stikstofgevoelige gebieden, zoals heide. De van nature schrale gebieden waar heide groeit, hebben zwaar te lijden onder de hoge stikstofuitstoot in Nederland. Snelgroeiende grassen, struiken en bomen verdringen daar nu de heideplantjes en bloemige kruiden, waardoor er voor insecten - en dus voor vogels - minder te eten is. Vandaar dat natuurbeheerders de heide pluggen (de stikstofrijke bewoening verwijderen en afvoeren), opschietende bomen kappen en schaapskuddes inreuten als grasmaaiers. Maar hoe 'natuurlijk' zijn heidegebieden eigenlijk voor Nederland? Als we de natuur zijn gang laten gaan, en niet steeds ingrijpen met mestozagen en plagmachines, zouden er veel meer bomen groeien. Die nemen CO₂ op. Zouden we anno 2020 niet beter kunnen kiezen voor meer bos?

Cultuurlandschap

De natuur die we in Nederland beschermen, is niet onze oergetrepte oernatuur. Het laatste wroete oerbos in Nederland - het Beekbegeerwoud bij Aalsbeek - is in 1871 gekapt. De Natura 2000-gebieden beschermen in feite een cultuurlandschap, het Nederlandse landschap zoals dat rond 1900 door mensen was vormgegeven, verklaart Han van Dobben, landschapsgeoloog aan de Universiteit Wageningen. 'Heidegebieden zijn ontstaan doordat boeren grond nodig hadden om hun schapen te weiden. Een groot deel van wat we nu als natuur beschouwen, is in feite boeren natuur. Maar daar zit wel veel biodiversiteit in. Een nieuw oerbos laat je niet zomaar groeien,

nu op bij de aanpak van de stikstofcrisis

het houdt een keer op

Pas na 500 jaar wordt een bos ecologisch echt interessant."

Sinds de Nederlandse regering in 2003 onze natuurgebieden aanmeldde voor het Europese Natura 2000-netwerk, is Nederland alleen maar voller geworden. Inmiddels zijn er weer ruim een miljoen inwoners bijgekomen, die ergens moeten wonen en wegen nodig hebben om zich te verplaatsen. De economie is gegroeid; boerenbedrijven, Schiphol en de Rotterdamse haven zijn verder uitgebreid.

Zou dat niet rechtvaardigen dat de lijst met beschermde soorten en leefgebieden wat wordt ingekort? Zeker als die typen ook in andere Europese landen voorkomen? Zo hebben we in Nederland maar enkele tientallen hectares kalkgrasland, waar onder andere zeldzame orchideeën groeien; in de Limburgse mijnstreek. Over de grens met België en Duitsland zijn daar veel grotere gebieden van te vinden.

De scherpe kantjes van de ingewikkelde natuurwetgeving dalen in het licht van de stikstofcrisis mag het aantrekkelijk klinken, volgens milieujuristen is het een doellopende weg. Nederland heeft zelf de beschermde gebieden en soorten voor het Natura 2000-netwerk aangewezen, nu zitten we aan de Europese regels vast. Dat hebben we aan onszelf te wijten, zegt natuurfilosoof Martin Drenth van de Radboud Universiteit Nijmegen. 'De snippers natuur

gels of kleine natuurgebiedjes, zouden we in Nederland echter juist grotere natuurgebieden moeten creëren, stelt Kees Bastmeijer, hoogleraar natuurbeschermingsrecht aan de Universiteit van Tilburg. 'Dat maakt het makkelijker om aan de Europese natuurwetgeving te voldoen. In grotere gebieden kunnen we soorten die nu ernstig bedreigd worden beter in stand houden. Daarvoor komt er op den duur minder druk op kleine gebieden. Het kabinet zou een defaultplan kunnen maken dat in de toekomst een robuuste natuur oplevert.'

In eigen omgeving

Ook David Kleijn, hoogleraar Plantenecologie en Natuurbeheer aan de Wageningen Universiteit, is voorstander van grotere natuurgebieden. Al moeten we niet neerbuigend doen over de lappendeken van kleine gebiedjes, relatveert hij. 'Die heeft ook zijn voordelen. Nederlanders hoeven geen 100 kilometer te rijden om van de natuur te kunnen genieten. In onze eigen omgeving kunnen we terecht in gebieden waar we ons mee verbonden voelen. Dat is goed voor ons collectieve gestreekte welzijn: het is aangetoond dat mensen beter in hun vel zitten als ze vaker in de natuur komen.'

Grotere natuurgebieden, waar ook Rabbinge voor pleit, zijn robuuster. In de Hoge Veluwe, Drenthe en de Drents-Friese Wold kunnen dier- en plantensoorten zich

makkelijker verplaatsen en hebben ze minder snel last van bijvoorbeeld een natuurlijke varkensstaf. In de buurt van natuurgebieden zou daarom alleen 'natuurinclusieve'

De natuur die we in Nederland beschermen, is het landschap dat de mens rond 1900 zelf creëerde

die we nog over hebben, zijn restanten van wat in het verleden doorgaans grote, gezonde ecosystemen waren. Die kunnen we niet zomaar verplaatsen; ze zijn gebonden aan bepaalde locaties. In die gebiedjes vinden soorten een toevluchtsoord voor de mens die alsmat verder oprukt. Onze natuurwetgeving zorgt ervoor dat er überhaupt nog iets van natuur overblijft. Dat de regels zo ingewikkeld zijn, is een gevolg van de aansluiting op de andere dingen met krachten die het eigenlijk maar onzin vinden dat de natuur wordt beschermd.'

Zo werd in de jaren 90 het doel gesteld dat Nederland in 2020 een Ecologische Hoofdstructuur zou hebben: een robuust netwerk van natuurgebieden en landschapsparken die onderling verbonden waren met corridors waarlangs dieren en planten zich konden verplaatsen. De toenmalige staatssecretaris Henk Bleker (CDA) draaide dat plan in 2011 namens het kabinet Rutte I de nek om. Hij bezuinigde 70 procent op de aankoop en het beheer van natuur en droeg het natuurbeleid grotendeels over aan de provincies. Een van de gevolgen was dat de Oostvaardersplassen een geïsoleerd natuurgebied bleven, waar herten, runderen en paarden tijdens karge winters niet uit kunnen ontsnappen.

De 'postzegelnatuur' waar we nu mee zitten opgescheept, maakt het oplossen van de stikstofcrisis extra ingewikkeld. In plaats van na te denken over het schrappen van re-

landbouw moeten worden toegestaan, stelt Kleijn. 'Om natuurreservaten kun je zo een schil creëren waar natuurboeren actief zijn. Dat houdt in dat ze bijvoorbeeld weinig mest gebruiken, zodat ook minder stikstof wordt uitgestoten. Daar moet dan wel een financiële beloning tegenover staan. Wat verder van natuurgebieden zou dan plaats kunnen blijven voor intensieve landbouw.'

Rabbinge stelde in de jaren 90 al voor om naar de Ecologische Hoofdstructuur een Agrarische Hoofdstructuur aan te leggen: als alle boeren zich zouden concentreren op de meest vruchtbare gronden, is veel minder land nodig om voedsel te produceren. Een groot deel van de landbouwgrond zou dan kunnen worden omgezet in natuur.

De strook voor intensieve landbouw zou grofweg van Zeeland, via West-Brabant en de Flevopolders naar de veenkolommen en Noordoost-Groningen moeten lopen. 'Op die goede gronden hebben boeren minder kunstmest en bestrijdingsmiddelen nodig. Goed voor hun portemonnee en goed voor het milieu', verklaart Rabbinge. 'De wat minder goede gronden kunnen we dan benutten voor recreatie, cultuurhistorie en natuurontwikkeling. Als er strakke keuzes gemaakt worden in de ruimtelijke ontwikkeling, kunnen landbouw en natuur in Nederland op een prachtige manier naast elkaar bestaan.'

Bloeiende heide op de Veluwe. Om heidegebied in stand te houden is veel menselijk ingrijpen nodig. Zonder intensief beheer zou het op den duur veranderen in bos.

FOTO: ANP

